

Role Ruska v konfliktu o Náhorní Karabach

Rusko, odhodlané upevnit si své mezinárodní postavení, zasahuje svým jednáním do mnoha konfliktů. Cílem článku je analyzovat vliv Ruska v konfliktu o Náhorní Karabach jakožto regionální velmoci, která se snaží udržet si svůj vliv na Jižním Kavkaze.

Ruské „blízké zahraničí“

Konflikt mezi Arménií a Ázerbájdžánem, byť se na první pohled jeví jako regionální, ovlivňují síly významně přesahující tyto dva státy. Strany konfliktu se během let uchýlily ke hře s nulovým součtem a příklání se tak k variantě „vše nebo nic“. Pro tuto variantu však potřebují rozhodného partnera a tím by mohlo být Rusko. Jižní Kavkaz, takzvané „blízké zahraničí“, vnímá Rusko jako svou sféru vlivu. Tento vliv se zde snaží dlouhodobě udržet a reaguje podrážděně na přítomnost jiných mocností v regionu. Snaha o udržení status quo má zabránit rozsáhlejšímu regionálnímu konfliktu, který by mohl ovlivnit i vývoj nestabilního Severního Kavkazu. Tato ruská strategie je jedním z důvodů, proč ani po více než 20 letech nebyl konflikt o Náhorní Karabach vyřešen. I když Rusko není primární stranou konfliktu, skrze Arménii uplatňuje svůj vliv a snaží se sledovat své vlastní cíle (Kopeček a kol., 2016). Po rozpadu SSSR zůstalo Rusko přirozeně nejvlivnějším aktérem v regionu, ale již si nedokázalo udržet své monopolní postavení. Po propuknutí otevřeného válečného konfliktu v roce 1992 se do regionu soustředila pozornost i dalších mocností, které zde promítaly své zájmy.

Počáteční fáze konfliktu o Náhorní Karabach se dá označit jako boj arménské části karabašské populace za nezávislost, avšak jeho pokračování po roce 1991 už musí být vnímáno jako mezinárodní konflikt dvou suverénních států Arménie a Ázerbájdžánu. Zpětně se dá říci, že podepsané příměří z roku 1994 nebylo nikdy plně dodržováno a spíše vedlo k přeskupení sil a změně strategií (Cornell, 2001). Arménskou okupaci

přišel Ázerbájdžán o značnou část svého teritoria a nejedná se jen o samotný Náhorní Karabach, ale také o sedm oblastí k němu přiléhajících (viz mapa).

Obnovení územní celistvosti se stalo prioritou ázerbájdžánské zahraniční politiky a v případě neúspěchu diplomacie se nebrání ani použití vojenské síly. Ázerbájdžán se snaží Arménii sankcionovat izolací, a to nejen uzavřením vzájemných hranic, ale také jejím vyloučením z regionálních ekonomických projektů. Podobný postoj zaujalo k Arménii i Turecko, které má naopak nadstandardní vztahy s Ázerbájdžánem. Vzhledem k této izolaci se Arménie stala ekonomicky i bezpečnostně závislá na Rusku. Rusko je pro Arménii jediným poskytovatelem zemního plynu, kontroluje železniční síť a distribuci elektrické energie. Arménské hranice jsou pod společnou ochranou a v Arménii sídlí ruská vojenská základna. Od roku 2015 se Arménie stala členem Euroasijské ekonomické unie (EEU) vedené Ruskem (Garibov, 2015).

Řízená nestabilita

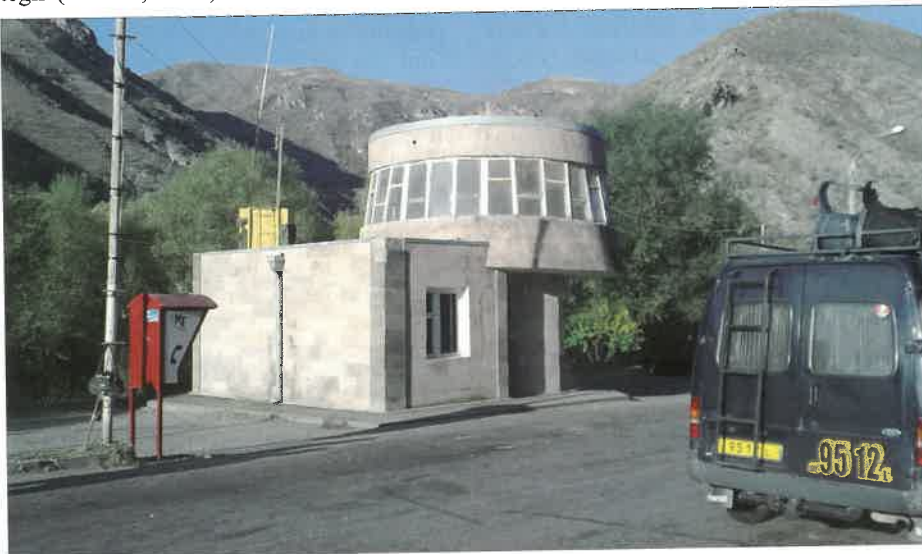
Rusko je hlavním dodavatelem zbraní do obou zemí. Nižší absolutní výdaje Arménie v porovnání s Ázerbájdžánem jsou diskutabilní, Arménie totiž nakupuje výzbroj za nižší ceny, určené pro členy Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti (OSKB). Srovnání arménské a ázerbájdžánské vojenské kapacity komplikuje i existence Karabašské obranné armády, tedy vládních ozbrojených sil Náhorně-karabašské republiky (NKR), o jejíž výzbroji neexistují oficiální informace a která je úzce integrována s arménskými ozbrojenými silami (Broers,

2016). Prostřednictvím řízené ambivalence a symetrického vyzbrojování kontroluje Rusko dynamiku zastrašování, zabraňující propuknutí otevřené války navzdory rostoucím schopnostem a záměrům primárních aktérů konfliktu. Podle Ruska by změna hlavního dodavatele vojenské techniky v jednom ze států negativně narušila rovnováhu sil (Broers, 2016).

Přítomnost ruské vojenské základny má Arménii garantovat bezpečnost v případě ázerbájdžánské agrese. Tato bezpečnostní garance ze strany Ruska byla důvodem pro odmítnutí asociační dohody s EU ze strany Arménie (Makarychev, 2015). Moskva snažící se oficiálně balancovat mezi stranami konfliktu je ve složité situaci. Na jedné straně by měla dostát očekáváním svého partnera a člena EEU a OSKB, na druhou stranu je pro něj především ekonomicky nevýhodné zkomplikovat si vztahy s Ázerbájdžánem. Po zavedení protiruských sankcí v reakci na ukrajinskou krizi Rusko výrazně posílilo obchodní vazby s Ázerbájdžánem a objevují se hlasy, že by byl Ázerbájdžán výhodnějším partnerem v EEU, než tomu je v případě Arménie (Makarychev, 2015). I když je pro Arménii primární bezpečnostní zárukou bilaterální dohoda s Ruskem, členství v OSKB bylo kalkulováno stejně. Zde je však jen málo pravděpodobné, že by se členské státy odhodlaly k pomoci nejmenšímu a nejperifernějšímu státu Smlouvy. Není příliš pravděpodobné ani aktivní zapojení Ruska do případné války a tedy to, že by Rusko dostalo svým aliančním závazkům (Broers, 2016). Členové OSKB důrazně hájí územní celistvost a nedotknutelnost hranic a staví se proti podpoře separatistických entit, což se shoduje s postojem Ázerbájdžánu. Pochybnosti o ruské loajalitě k Arménii tak mohou v budoucnu povzbudit Ázerbájdžán, aby jejich vzájemný vztah otestoval (Broers, 2016).

„No war, no peace“

Zatím nejzávažnější eskalace konfliktu z dubna 2016 byla pro mnohé překvapivá, ale nebyla nepředvídatelná. Konflikt o Náhorní Karabach je totiž mylně označován jako „zamrzlý“, což ale neodpovídá skutečnému stavu věci. Od uzavření příměří v roce 1994 kontinuálně dochází k jeho porušování. Střety na linii kontaktu mezi oběma státy nejsou ničím výjimečným, stejně tak jako oběti na životech. Situaci tak lépe vystihuje označení „no war, no peace“. Po uzavření příměří se Arménie s pomocí Ruska stala garantem bezpečnosti NKR, poskytující mu diplomatickou, vojenskou, ekonomickou

Lačinský koridor – strategické spojení mezi Náhorním Karabachem a Arménií, o které byly vedeny velké boje. Dnes je pod kontrolou Arménů. Foto: archiv redakce

VÝZKUM A VÝVOJ

kou i politickou asistenci, bez níž by území nebylo životaschopné. Ázerbájdžán, stejně jako ostatní státy, naopak neakceptuje legitimitu NKR a s územím nemá žádné styky (Pashayeva, 2016). Eskalace konfliktu trvající několik dní byla utlumena 5. dubna, kdy se náčelníci obou generálních štábů dohodli za mediace Ruska v Moskvě na příměří. Boje ve velkém měřítku utichly, i když menší nepřátelské akce se objevují neustále (Broers, 2016). Je pravděpodobné, že i přes toleranci vojenských aktivit menšího rozsahu bude Rusko i v budoucnu aktivně bránit vypuknutí totální války. Ruská ambivalence a kontrolovaná nestabilita je tak významným brzdícím mechanismem před rozpoutáním nové regionální války (Broers, 2016). Po dubnové eskalaci následovala setkání prezidentů Arménie a Ázerbájdžánu nejprve ve Vídni a následně v Petrohradě. Naděje na efektivnější řešení konfliktu se ale brzy rozplynuly. Budoucí podoba statusu Náhorního Karabachu je totiž stále hlavní překážkou k průlomům ve vyjednávání (Pashayeva, 2016). Jediné, na čem se strany konfliktu překvapivě shodnou, je odmítnutí unilaterální ruské mírové mise (Broers, 2016).

Od konce léta 2016 se zvyšuje úsilí v oblasti vojenského zastrašování. Neprodleně po dubnové eskalaci byla do Arménie dodána sofistikovaná vojenská zařízení z Ruska, mezi nimi balistické střely Iskander, protiletadlový raketový systém Buk nebo nové bitevní tanky. O vlastnictví střel Iskander existují pochybnosti a spekuluje se, že by mohly pocházet z ruské vojenské základny a nepatří Arménii, která by obtížně hledala finanční prostředky na jejich pořízení. Platí také, že Rusko není ochotno dodávat tak pokročilé vojenské technologie ani svým nejbližším spojencům. Prezentování zbraní na zářijové vojenské přehlídce v Jerevanu sloužilo především k zastrašení nepřítele a k usmíření si arménské veřejnosti, která Rusku vyčítá, že dodává výzbroj i druhé straně konfliktu. Ázerbájdžánské ozbrojené síly reagovaly zvýšeným monitoringem arménských vojenských zařízení a nákupem raketometů z Turecka. Baku přišlo také s dodatkem ke státnímu rozpočtu, který při-

Náhorně-karabašská republika po podepsání příměří v roce 1994. NKR si nárokuje kromě území bývalé NKAO i dobytá území Ázerbájdžánu. Ázerbájdžánské jednotky kontrolují okres Šahumjam a části martakertského a martunského rajónu.

Zdroj mapového podkladu: <https://commons.wikimedia.org>. Mapu zpracovala P. Jílková

náš navýšení vojenských výdajů pro rok 2017 o 63 % oproti původnímu plánu. Oba státy mají v poměru ke svému HDP nejvyšší vojenské výdaje z celého postsovětského regionu. Podzim 2016 byl v obou zemích ve znamení rozsáhlých armádních cvičení s použitím těžké vojenské techniky. Od možných mírových jednání se tak situace vyvinula spíše v soutěž ve zbrojení (Garibov, 2016).

Závěr

K vyřešení konfliktu a dosažení míru je v současnosti stejně daleko, jako tomu bylo v roce 1994. Jednání mezi zúčastněnými státy nepřinesla žádné pokroky a strany konfliktu nehodlají ustoupit ze svých požadavků: Ázerbájdžán trvá na teritoriální integritě, na druhou stranu Arménie prosazuje právo na sebeurčení. Rusko se snaží strategií řízené nestability udržovat status quo a tak i přetrvávající vliv v regionu. V současnosti se

dá předpokládat, že Rusko bude stupňovat své úsilí k docílení mírového ujednání, což je pro něj i přes částečnou ztrátu vlivu stále přijatelnější než vypuknutí války. Udržovat dlouhodobě tento konflikt ve stavu „no war, no peace“ nemůže být v zájmu žádné strany konfliktu. Situace totiž výrazně narušuje jak rozvoj jednotlivých států a budování vzájemných vztahů, tak stabilitu celého regionu. Pokud se Rusku nepodaří zabránit vypuknutí otevřené války, bude muset vyřešit dilema, zda podpořit Arménii a ztratit tak vše, čeho dosáhlo ve vztahu k Ázerbájdžánu, nebo zda zachovat neutralitu a porušit tak bezpečnostní závazek ke svému spojenci. Obě varianty mohou mít dalekosáhlé důsledky. Je tedy nutné na konflikty nahlížet v širším kontextu a brát v potaz všechny potenciální aktéry a možné scénáře.

Dominika Jíhová, PrF OU v Ostravě
dominikajichova@centrum.cz

Russia's Role in the Conflict over Nagorno-Karabakh. There are a number of “frozen” conflicts in the southern Caucasus whose ultimate resolution is not likely in the near future. This makes the South Caucasus a region of both current and future conflict. One of these is the nearly three decades old conflict over Nagorno-Karabakh. This article analyzes the role of Russia in the Karabakh conflict and how or whether recent escalation of the conflict, in 2016, has impacted Russia's position.

LITERATURA A ZDROJE DAT:

- BROERS, L. (2016): The Nagorno Karabakh Conflict - Defaulting to War. The Royal Institute of International Affairs, London, 38 s.
 CORNELL, S. E. (2001): Small Nations and Great Powers. Curzon Press, Richmond, 480 s.
 GARIBOV, A. (2015): Alignmen and alliance policies in the South Caucasus regional security complex. SAM Comments, 15, s. 27–43
 GARIBOV, A. (2016): Armenia and Azerbaijan Flex Military Muscles While Nagorno-Karabakh Peace Negotiations – The Jamestown Foundation, <https://jamestown.org/program/armenia-azerbaijan-flex-military-muscles-nagorno-karabakh-peace-negotiations-stall/> (18. 12. 2016)

- KOPEČEK, V., HOCH, T., BAAR, V. (2016): Conflict Transformation and Civil Society: The Case of Nagorno-Karabakh. Europe-Asia Studies, 68, 3, s. 441–459
 MAKARYCHEV, A. (2015): Russia's policies in the South Caucasus after the crisis in Ukraine: the vulnerabilities of realism. The South Caucasus – between integration fragmentation, s. 19–29
 PASHAYEVA, G. (2016): The major stumbling block of the Nagorno-Karabakh peace process – EurActiv.com, <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/opinion/the-major-stumbling-block-of-the-nagorno-karabakh-peace-process/> (18. 12. 2016).